

Ігнатюк О.А., Писанко О.О.

ЗМІСТ І СТРУКТУРА ПРОФЕСІЙНИХ КОМПЕТЕНЦІЙ МОЛОДШИХ СПЕЦІАЛІСТІВ ЕЛЕКТРОТЕХНІЧНОГО ПРОФІЛЮ

У статті розглянуто зміст професійних компетенцій майбутніх молодших спеціалістів електротехнічного профілю, що формуються в процесі підготовки фахівця у ВНЗ I-II рівня акредитації. Запропоновано структуру розвитку професійної компетентності в контексті компетентнісного підходу до підготовки молодших спеціалістів технічного профілю.

Игнатюк О.А., Писанко Е.О.

СОДЕРЖАНИЕ И СТРУКТУРА ПРОФЕССИОНАЛЬНЫХ КОМПЕТЕНЦИЙ МЛАДШИХ СПЕЦИАЛИСТОВ ЭЛЕКТРОТЕХНИЧЕСКОГО ПРОФИЛЯ

В статье рассмотрено содержание профессиональных компетенций будущих младших специалистов, формируемых в процессе подготовки специалиста электротехнического профиля в вузе I-II уровня аккредитации. Предложена структура развития профессиональной компетентности в контексте компетентностного подхода к подготовке младших специалистов технического профиля.

Ignatyuk O., Pisanko H.

CONTENTS AND STRUCTURE PROFESSIONAL COMPETENCY JUNIOR SPESIALIST OF AN ELECTROTECHNICAL STRUCTURE

The content of professional competence of future young professionals, committed to the training of an electrotechnical structure in high school I-II of a level of accreditation is considered in the article. The structure of professional competence in the context of the competency approach to junior technical specialists is offered.

Стаття надійшла до редакції 02.11.2012

УДК 101

*С.М.Пазиніч
м. Харків, Україна*

ФІЛОСОФСЬКИЙ АСПЕКТ СОЦІАЛЬНОГО ПІЗНАННЯ (частина перша)

Постановка проблеми та її актуальність. Відомо, що соціальне пізнання має об'єктом швидкоплинну суспільну дійсність складно переплетених випадкових і закономірних причинних чинників і фактів, які суб'єкт намагається дослідити. В той же час історія соціального пізнання надає велике значення і суб'єкту в реалізації пізнання суспільних явищ. Перш за все, викорис-

тання дослідником методів, понятійного апарату, характерного підбору фактів і обставин, постановки нових проблем тощо, з метою удосконалення і подальшого оптимального розвитку духовного життя суспільства.

Дослідників суспільних явищ завжди цікавить питання про філософію соціального пізнання, яке базується на підвалинах аналізу категорій об'єкта, предмета і суб'єкта пізнання. На наш погляд, це можна з'ясувати, якщо уявити об'єкт пізнання незалежним від суб'єкта, що пізнає. Адже предмет пізнання, традиційно в дослідженнях окреслюється і тлумачиться в ході взаємодії між суб'єктом пізнання і об'єктом пізнання виключно на основі характеристик реальної суспільної дійсності, що постійно розвиваються. Тож, резонно спливає питання - у чому ж зосереджена особливість об'єкта соціального пізнання?

Мета дослідження саме і полягає у з'ясуванні сутності феномену соціального пізнання.

Виклад основного матеріалу дослідження. Перше, що постає на думку у відповідь на сформульовану проблему так це те, що по відношенню до суспільних явищ об'єктивним є все, що знаходиться поза свідомістю людей і одночасно в самій свідомості людей, що виникає незалежно від їх волі і бажання. Якщо це так, то до об'єктивної сторони соціальних процесів ми можемо віднести не лише спосіб виробництва матеріальних благ, але й різнобічні стосунки людей, що сутнісно характеризують визначений соціум.

У цьому контексті соціального пізнання розкриваються певні риси духовного життя суспільства, від яких дослідник абстрагується при розгляді його як віддзеркаленого суспільного буття. На основі цього аналізу цілісно з'ясовуються неупереджені умови виникнення і розвитку суспільної свідомості, а ще точніше, визначається її місце в системі соціуму. Позначаються її багатоякісні соціальні функції. В той же час, гносеологічний аналіз соціального пізнання визначає співвідношення суспільної свідомості з об'єктом її відображення і висвітлює, як саме відбувається соціальне пізнання, в чому полягають його атрибутивні властивості. Тобто, такий підхід демонструє своєрідність форм віддзеркалення соціальної дійсності й цим самим, позначає тернистий шлях пізнання істини.

Очевидно, найбільш відмітною стороною соціального пізнання є те, що в його динаміці явно простежується, мимо волі дослідника, процес «суб'єктивізації» об'єкта і «об'єктивізації» суб'єкта. Одночасно з'ясовується адекватність суб'єктивного образу об'єкта соціального пізнання. Саме в цій складній і неминучій взаємодії виявляється фатальна залежність соціального пізнання від соціальної позиції суб'єкта, що пізнає реальну соціальну дійсність. І цим самим закладаються підвалини на не співпадання (в абсолютному відношенні) суб'єктивного образу з об'єктом соціального пізнання.

Саме в таких ситуаціях виключного значення набувають філософські методи соціального пізнання. Адже про рівень і цінність знання, яке вже дося-

гнуто наукою, зазвичай судять, за допомогою яких методів воно досягалося. З цього приводу, свого часу, Карл Маркс відзначав, що досліднику важлива не стільки сама істина як така, а шляхи і методи її досягнення. Ось тут то і зростає перед дослідником неймовірна полілема вибору надійних методів і принципів для пізнання нового явища. В цьому випадку методологія виконує домінуючу роль в пізнанні складних соціальних явищ.

До речі, слід зауважити, що процес пізнання і дослідження не адекватні одне одному. Так, наприклад, коли науковець чи студент опановує досягнутий в конкретній науці матеріал (сукупність знань), то він пізнає, а не досліджує. Правда, відверто кажучи, і наукове дослідження є теж своєрідним пізнанням. Проте це пізнання спрямоване на відкриття нового знання і не тільки для якогось конкретного суб'єкта пізнання, а водночас для співтовариства людей якоїсь соціально-просторової організації, а можливо і для людства в цілому. Звідси, різноманітні науки є одночасно своєрідною статистикою й історією логічних та методологічних модусів розкриття істини про предмет їх пізнання. Ці засоби досить відомі науковим працівникам і вони свідомо, а подекуди навіть стихійно користуються ними, не віддаючи собі в цьому демонстративного звіту.

Світогляд і суб'єкт дослідження. Саме у цьому просторі науково-дослідного процесу методологія найбільшою мірою з'єднується зі світоглядом окремого дослідника. Ми часто помічаємо те, як чиниться дивовижний вплив характеру світогляду певного науковця на методологію його наукового дослідження. А згодом спостерігаємо, як наслідок, використання ним відповідних методів і прийомів в дослідженні ним визначеної дійсності.

Нагадаємо, що в світогляді дослідника, як правило, систематизуються не всі уявлення про всеосяжну дійсність, а тільки ті фрагменти із цілісної соціально-природної системи, які безпосередньо пов'язані з визначенням місця і ролі людини в цьому динамічному світі.

В сучасній літературі досить часто спостерігається уявлення про світогляд, як узагальнену систему поглядів про світ в його єдності і водночас визначається місце людини в цьому світі. Деякі філософи вважають, що світ в його гармонійній цілісності не може бути предметом споглядання, тому що він безкінечний в просторі-часі. Інші ж автори стверджують, що незалежно від цієї обставини людина завжди має уявлення про світ саме в його цілісності й невичерпності як в макро, мікро, так і в мегавимірі. А якщо це так, то все залежить від досягнутого рівня знань, і тому формулювання світогляду як системи поглядів про світ в цілісності є цілковито прийнятним.

Питання в іншому. А саме. Залежно від фаху науковця, його професійних інтересів, віку, досвіду і навіть естетичних уподобань у нього формуються і поглиблюються різні, відносно самостійні, кластери світогляду. Проте, якби там не було, завжди філософія є домінуючим, інтегруючим елементом системи

світоглядних знань. Правда, інколи приходить з зустрічати з «продвинутими вченими», які відверто і з юнацькою бравадою заперечують значимість філософської методології в пізнанні. Що тут можна сказати. Якщо ця людина публічно не визнає філософії, то вона, інтуїтивно, стихійно користується нею при узагальненні своїх знань і досвіду. *Tertium non datur!* То чи не краще усвідомлено використовувати її могутній методологічний і світоглядний потенціал. Адже філософські знання, які спираються на колосальний інформаційний потенціал всіх без винятку наук і людської практики взагалі, виступають в якості фундаментальних і визначальних домінант в системі світогляду і методології[1, с. 201-218].

Безумовно, що світогляд кожної людини будується в залежності від багатьох чинників але він залежить, перш за все, від фаху і філософської культури особистості. Так, для представників природничих наук, частіш за все, розвиненішими і більш глибокими є знання натуралістичного характеру порівняно з гуманітарними. І навпаки, виразники соціально-гуманітарних наук відрізняються масштабнішим спектром їх знань у галузі людиноцентризму притаманного цілісній системі світогляду. Тож світогляд, образно кажучи, є *sancta sanctorum* в духовному житті кожної без винятку людини чи то вченого зі світовим ім'ям, чи то людини з низьким рівнем освіти. Адже кожний представник роду людського лицезріє світ через досвід свого світогляду, накопиченого у суспільних відносинах. Отож маємо нагоду стверджувати, що саме у світогляді концентрується іманентна сутність людини як соціально-моральнісної екстраординарної особи.

Суб'єктно-об'єктні відношення та інтеррогативна логіка в соціальному пізнанні. Стосовно квінтесенції філософського світогляду, то він залучає в свою нішу такий тип знання, який безпосередньо дотичний до взаємовідношення об'єкт - суб'єкт. Це зумовлюється тим, що мислення, як унікальне явище, не може бути життєвим без вибіркової функції світогляду у відношенні до методів, за допомогою яких і відбувається пізнання багатоякісної дійсності.

Тут буде доречним нагадати, що мислення, як виняткове явище, завжди починається з формулювання питань. Більше того, без питань не мислення взагалі неможливе. Саме відповідь на повсякчасно виникаючі питання є, за великим рахунком, безпосередньою метою мислення. Поза всяким сумнівом, не є винятком у цьому ряду також і наукове дослідження, яке тільки й починається з питань. Окремий науковець, щоб вирішити визначене завдання в ході дослідницького процесу, здійснює шеренгу інтелектуальних операцій. Мета цих найскладніших за розумовою напругою акцій полягає лише в одному — відповісти на животрепетне питання. Останнє фактично і є своєрідною увертюрою наукового дослідження, яке викликається або відсутністю певних знань, що тлумачать конкретне явище чи дійство або зумовлюється становищем, яке утрудняє предметно практичну діяльність суб'єкта. Таким чином, питання фо-

рмулюється, коли людина випробовує натиск тих чи тих складних соціальних обставини або внутрішніх проблем у розвитку теорії [2, с.478-490]. Зазвичай, питання виникають під впливом зовнішніх життєвих вимог, які потребують нагального вирішення для того, щоб подолати наступну шереху соціально на-сущних життєвих справ і які чекають наукового дослідження. Ця низка складно розв'язуваних, комплексних питань пов'язана з досить розгалуженою системою розумових операцій, в яких використовуються всі наявні знання в галузі теорії пізнання. Першочергове і найвпливовіше значення в сукупності цих знань належить відомостям про методи які найкоротшим і ефективним шляхом спрямовують дослідника до відповіді на сформульоване питання. В цій динаміці своєрідно маніфестують себе методи пізнання, здійснюючи подвійний перехід від часткового, одиничного до загального і від загального до одиничного в процесі дослідження складних соціальних явищ. Тому коректна постановка науково-дослідного питання має домінуюче значення для вибору відповідних методів дослідження. Слід зазначити, що в цьому пошуку відповіді на поставлене питання предмет пізнання також впливає на вибір системи методів дослідження. Проте, як би не впливав предмет пізнання на методологію пізнання, все ж домінуючим чинником при цьому визначені є суб'єкт пізнання. Оскільки, в кінцевому рахунку, саме від суб'єкта пізнання залежить використання того чи того метода дослідженні певного соціального явища[2, с.490-534].

Таким чином, різноманітні за своїм змістом і формою науки накопичують, класифікують, структурують, систематизують і представляють на суд суспільній свідомості досягнуті знання про свій предмет дослідження.

Методи соціального пізнання і соціальна позиція дослідника. Отже ми послідовно приходимо висновку про те, що на основі свого неповторного світогляду кожен дослідник добирає відповідні методи пізнання. Більше того, кожна науково-пошукова проблема потребує конструювання самостійного, консеквентного, згідно авторської архітектоніки, логічного апарату дослідження, який включає широкий спектр методів і прийомів. Що ж стосується науки як такої, то вона безпристрасна до процесу підбору відповідних методів дослідження, оскільки її функції полягають у збереженні знання, в той час як методологія не тільки зберігає а й примножує поступи в розвитку системи методів пізнання.

Тож, пальма першості у процесі вибору конкретних методів для дослідження соціальних проблем припадає на долю науковця. У цьому відношенні він і постановник проблеми, і своєрідний режисер й актор досліджуваного соціального питання. Він і тільки він це той, хто, засвоївши філософську методологію, буде застосовувати її основні принципи чи навпаки, ігноруватиме їх. Той же, хто буде нехтувати нею згодом, переконавшись в їх дієвості, повер-

неться до первісної позиції, але час буде змарновано на своєрідні Одисеї в просторі стихійного дослідження злободенної соціальної проблематики.

В зв'язку з цим постає питання про роль соціальної позиції суб'єкта при дослідженні соціальної дійсності. Відповідь на це питання має суттєве значення для з'ясування своєрідності технології розвитку соціального пізнання. Відомо, що під терміном «позиція» (*від латинського positio — положення; точка зору, відношення до якої-небудь справи, питання* [3]) розуміють не точку зору на розглядання сформульованого питання і визначенні оцінки фактів, а позицію, яку займає вчений. Тож визначимось з вживанням терміну «позиція» в контексті заявленої теми в однозначному розумінні, а саме, як соціальна позиція.

Кожна людина, а науковець понад усе, займає, по мимо своєї волі, соціальну позицію, тобто положення у визначеному типі суспільних стосунків соціальної системи. Звідси легко простежується роль соціальної позиції дослідника в процесі відображення об'єктивної дійсності в людській свідомості. Якщо це так, то соціальна позиція суб'єкта соціального пізнання визначає його нахил або готовність до досліджування даного явища саме в руслі його приналежності до конкретного структурного елементу соціальної системи. Звідси, сама соціальна позиція суб'єкта є потужним чинником у формуванні його соціально-психічної мотивованої установки, спрямованої на розкриття сутнісної визначеності нагальної соціальної проблематики. Тут варто відзначити, що дослідника цікавить не все в предметі соціального пізнання, а лише те, що імпонує йому і бачиться через власну призму соціальної позиції і його світогляду.

Безперечно, пізнавальний інтерес при визначенні предмету соціального пізнання завжди кінець кінцем обумовлюється безпосередньою прагматичною зацікавленістю дослідника. Тобто, з інтересом, пов'язаним з трансформацією об'єктивної дійсності з врахуванням виразної соціальної позиції, яка згуртовує в єдність всі можливі суб'єктивні чинники дослідника і спрямовує їх на процес пізнання. При цьому важливо звернути увагу на те, що природа як предмет дослідження відносно не змінюються на протязі великих проміжків простору-часу, в той час як соціум постійно перебуває в динаміці. Та й сама динаміка соціальних відносин визначається виключно суб'єктивними інтересами людей, через які необхідно відстежити об'єктивні тенденції розвитку суспільства і людства в цілому. Саме в цьому полягають неймовірні труднощі й особливості соціального пізнання дійсності.

Адже дослідник не існує в ізолюваному просторі-часі, він є одночасно суб'єктно-об'єктним елементом соціальної дійсності й водночас суб'єктом пізнання цієї ж дійсності. Перебуваючи в досить проблематичній ситуації соціальних стосунків, він мимовіль своїх бажань і устремлінь пов'язаний з соціумом. Останній, будучи доволі складним комплексно унікальним явищем, обу-

мовлює соціальну позицію дослідника. Саме із лона цієї позиції вчений виходить при визначенні предмету своїх наукових мотивованих інтересів.

Варто застерегти, що не обов'язково повинні співпадати соціальне походження вченого з його соціальною позицією. Так, за походженням він може належати до сім'ї військовослужбовця, але його сьогоденна власна соціальна позиція збігається з інтересами інших соціальних верств населення. Проте, така складна ситуація у стосунках, не змінює функціональної ролі соціальної позиції, адже вона перетворюється на індивідуальну завдяки випереджаючому осмисленню суперечливих відносин в суспільстві, в яких відбувається життєдіяльність вченого. Зіставляючи свої власні і суспільні інтереси, використовуючи знання, накопичені попередниками і особистий досвід, дослідник здійснює виборчу функцію відносно існуючих соціальних позицій, перетворюючи одну з них на власну.

Таким чином, соціальна позиція суб'єкта соціального пізнання має безпосередній впливає на формулювання і вирішення нагальних проблем з використанням сучасної філософської методології, конкретних методів і методик, конче необхідних в процесі пізнання соціальної дійсності.

Хрестоматійним прикладом, ілюструючим різне ставлення в дослідженні одного й того ж явища залежно від соціальної позиції, може слугувати творчість двох учених В. І. Вернадського і П'єр Тейяр де Шардена в їхній інтерпретації ноосфери. Не заглиблюючись в деталі, відзначимо сутнісну різницю їх поглядів. Так, згідно точки зору В. І. Вернадського, виникнення ноосфери пов'язано з галуззю виробничої діяльності людей, з розумовою організацією дії суспільства на природу[4], згідно ж П'єр Тейяр де Шардена ноосфера є не що інше, як сфера суцільно психічного[5].

Отже, та чи та соціальна позиція дослідника визначає і тлумачить основні поняття, якими він користується в процесі соціального пізнання. Правда інколи буває й навпаки. Так зі зміною суб'єкта інтерпретації базових понять соціального пізнання змінюється і його соціальна позиція [6, с. 68–73].

Часто на основі одних і тих же фактів соціальної дійсності в Україні можуть бути виконані різні висновки та заангажовані узагальнення. Більше того, може бути розроблена така методика, яка корисна дослідникові при мотивуванні тієї або іншої концепції, що вигідна для конкретних бізнесових кіл і яка зовсім не пов'язана з інтересами народу. З цього приводу, досить лише дилетантського погляду на соціально замовлені соціологічні дослідження громадської думки в період виборчих компаній, щоб побачити цілеспрямовану маніпуляцію свідомістю людей. Або побіжно проаналізувати викладені в Інтернеті замовлені «нейтральні наукові» статті, щоб зрозуміти їх соціально-політичну спрямованість. Тож на основі підбору і аналізу дійсно реальних фактів робляться висновки, які вигідні для українських можновладців і водночас презентують автоматично спотворене соціальне пізнання. Тому соціальна по-

зиція заангажованого суб'єкта пізнання відверто деформована і вступає в суперечність з історичними тенденціями розвитку українського суспільства.

В аналізі соціального пізнання і саме в даному контексті, буде доречним нагадати питання про талант вченого. Талановитість ми розуміємо як хист до наукової творчості, тобто як здібність до створення і відповідальності за сучасні матеріальні і духовні цінності суспільства. Без іманентної творчої потенції суб'єкта, досліджувати соціальну дійсність це теж саме, що виконувати наругу над живим тілом людини. А суспільство набагато складніший соціально-просторовий організм ніж людський. І якщо тіло людини приналежить певній особі, то суспільний організм це духовно-енергетичне тіло, всіх без винятку, людей планети. Звідси й відповідні моральнісні висновки щодо відповідальності вчених в галузі соціального пізнання.

Таким чином, проаналізувавши деякі особливості соціального пізнання **приходимо висновку:** *по-перше*, для творчого здійснення ефективного соціального пізнання необхідна не лише акумуляція знання, але й уміння і навички творчого коректного мислення, новітні технології узагальнення соціальних фактів і подій; *по-друге*, тільки креативний і моральнісно відповідальний підхід дослідника і наукових установ гуманітарного спрямування, можуть надати змогу максимально адекватно характеризувати сьогоденну українську дійсність, спрямовуючи її в систему найрозвинутіших країн світу.

Література. 1. С.М.Пазиніч, О.С.Пономарьов, Л.Л.Товажнянський. Логіка інженерної діяльності: підручник – Харків: НТУ «ХПІ», 2012.- 480 с. 2. Логіка: підручник для студ. вищ. навч. закл. / В. Г. Кремень, С. М. Пазиніч, П. П. Резніков Нац. техн. ун-т «Харк. політехн. ін-т». — Х. : НТУ «ХПІ», 2004. — 636 с. 3. Словарь иностранных слов. – Москва. «Русский язык» 1989. – 622 с. 4. Фесенкова Л. В. Ноосферное мышление и современная экологическая ситуация // [Высшее образование в России, 2008, №1](#). 5. В.С. Чесноков, Е. Е. Прокопенко [Пьер Тейяр де Шарден о человеке, ноосфере и космосе](#) / Журнал «Культура и время», № 3, 2005 г. 6. Пазынич С.Н. Отчий край — субоснова развития национальной философии / [Станислав Пазынич](#) // Новий колегіум. — 2005. — № 3.

Bibliography (transliterated): 1. S.M.Pazinich, O.S.Ponomar'ov, L.L.Tovazhnjans'kij. Logika inzhenernoї dijāl'nosti: pidručnik – Harkiv: NTU «HPI», 2012.- 480 s. 2. Logika: pidručnik dlja stud. viw. navch. zakl. / V. G. Kremen', S. M. Pazinich, P. P. Reznikov Nac. tehn. un-t «Hark. politehn. in-t». — H. : NTU «HPI», 2004. — 636 s. 3. Slovar' inostrannyh slov. – Moskva. «Russkij jazyk» 1989. – 622 s. 4. Fesenkova L. V. Noosfernoe myshlenie i sovremennaja jekologičeskaja situacija // [Vysshee obrazovanie v Rossii, 2008, №1](#). 5. V.S. Chesnokov, E. E. Prokopenko P'er Tejjar de Sharden o cheloveke, noosfere i kosmose / Zhurnal «Kul'tura i vremja», № 3, 2005 g. 6. Pazynich S.N. Otchij kraj —

subosnova razvitija nacional'noj filosofii / Stanislav Pazynich // Novij kolegium. — 2005. — № 3.

С.М.Пазиніч

ФІЛОСОФСЬКИЙ АСПЕКТ СОЦІАЛЬНОГО ПІЗНАННЯ

В статті розкривається виключно важлива роль філософських методів в соціальному пізнанні. Вагоме місце приділене значенню функцій світогляду, соціальної позиції дослідника та його методологічній культурі в процесі соціального пізнання.

С.Н.Пазынич

ФИЛОСОФСКИЙ АСПЕКТ СОЦИАЛЬНОГО ПОЗНАНИЯ

В статье раскрывается исключительно важная роль философских методов в социальном познании. Весомое место уделено значению функций мировоззрения, социальной позиции исследователя и его методологической культуре в процессе социального познания.

S.N.Pazynich

PHILOSOPHICAL ASPECT OF SOCIAL COGNITION

In the article the exceptionally important role of philosophical methods opens up in social cognition. A ponderable place is spared the value of functions of world view, social position of researcher and his methodological culture in the process of social cognition.

(частина друга буде надрукована в наступному номері)

Стаття надійшло до редакції 24.10.2012

УДК 378

*Генькіна М.А., Братута Е.Г.
М. Харків, Україна*

САМОВДОСКОНАЛЕННЯ ЯК ГАРМОНІЙНА СКЛАДОВА СИНТЕЗУ ОСОБИСТОГО УСПІХУ З СОЦІАЛЬНИМ

Тема самостійного вдосконалення є настільки актуальною й так багато обговорюється, що вже нікого не дивує, але питання визначення шляхів “прищеплення” особистості такої здатності перебуває в процесі вирішення.

Стаття спрямована в першу чергу на аудиторію майбутніх викладачів, але зацікавити може і більш широку аудиторію.

Вище слово “прищеплення” стоїть у лапках через те, що примусово, або синтетично нав'язане воно просто неможливе. Наявність наочного прикладу самовдосконалення - гарний варіант рішення питання, але за відсутністю однієї дуже важливої деталі, завдання щодо цього самого “прищеплення” не буде вирішеним. Деталь ця - мотивація.